

Reforma VaVaI kromě hodnocení výstupů s jasným externím měřítkem kvality, tj. časopiseckých publikací s tzv. impakt faktorem (IF), plánuje financovat také "binární" typy výstupů, které budou bodově hodnoceny (financovány) na základě splnění formálních kritérií jako např. počet stran u knih či souhlas poskytovatele u prototypů. RVV přitom odmítá provádět kvalitativní hodnocení jednotlivých výstupů a argumentuje tím, že jde o zákonnou povinnost poskytovatele. Tento principiálně mylný postup využití bibliometrických měřítek ignoruje ekonomické zájmy poskytovatelů a povede ke katastrofickým důsledkům. Ačkoli cílem reformy je zlepšit současný špatný systém rozdělování 10 miliard tzv. institucionálních veřejných prostředků na VaVaI, reformní metodika pouze dočasně podpoří kvalitní publikace v experimentálních vědách (publikace s vysokým IF v oborech, kde se produkují relativně snadněji a častěji), ale v ostatních oborech a v delším časovém horizontu ve všech oborech podpoří masovou produkci pseudovýstupů, tj. metodik, brožurek, atd. vyrobených jen za účelem splnění kritérií metodiky. Ačkoli se to nezdá možné, špatně nastavené motivace způsobí, že nový systém bude mnohonásobně horší než dnešní neadresný a neefektivní systém.

Je třeba odmítnout „binární financování“ jako zásadně špatné

"Binární" financování totiž vždy, i při maximální snaze o postižení formálních charakteristik kvalitní produkce, povede k pseudoprodukcí zaměřené na využití mezer v systému. Např. v sociálních vědách sebereme každý jen trochu použitelný text a vydáme ho jako knihu. Nakladatelstvím za to zaplatíme. Tyto knihy vytěsní a zastíní kvalitní knižní produkci. K podobným a horším procesům dojde u sborníků, prototypů, metodik, softwaru, atd. Poskytovatelé všechny námi nahlášené výstupy do RIVu přepošlou protože tak maximalizují svůj příjem a případné kvalitativní namátkové kontroly RVV budou mít vždy tendenci laťku nastavovat čím dál tím niž a to ještě v závislosti na oboru hodnotitelů (ve velké části nutně domácích). Jedinou obranou proti tomuto mylně nastavenému principu využití bibliometrické opory hodnocení je nastavení předem dané proporční části institucionálních prostředků pro každý obor určené pro „binární“ výstupy.

Je třeba odmítnout jednoduchá bibliometrická srovnání mezi obory

Druhou zásadní chybou reformy, která nutně povede k deformacím chování vědecké obce, je použití jednoduché bibliometrické opory pro přerozdělování mezi obory. Jednoduchá bibliometrická opora může navést poskytovatele k lepšímu rozdělování prostředků uvnitř oborů (v případě, že neumožní neomezenou produkci "binárních" výstupů), vzhledem k velké odlišnosti publikační praxe mezi obory ji ale nelze efektivně využít k mezioborovému přerozdělování. Důležité je především předejít srovnání *mezi domácími obory* na základě počtu pseudoknih a jiných pseudovýstupů. Mezioborové srovnání může nabídnout jen RVV externě zadané hodnocení RAE, kde se nejprve srovná vzdálenost nejlepšího místního pracoviště daného oboru od světové špičky UVNITŘ oboru a tohoto srovnání se využije k porovnání produkce mezi domácími obory.

Příkladem problematického mezioborového srovnání budiž neochota KHV normalizovat IF body vůči obvyklé četnosti časopiseckých výstupů. Mezioborová konkurence může zpomalit odstraňování zkreslení v metodice. Jediným možným řešením je opět zafixování podílu rozpočtů jednotlivých detailních oborů (a samozřejmě badatelského výzkumu vs. aplikovaného výzkumu) na celkovém rozpočtu VaVal. Tyto podíly by samozřejmě vycházely i z mezinárodní praxe, ne nutně jen z místních zvyklostí. Změny těchto oborových rozpočtů by pak prováděla RVV jednou za 5 let na základě *externích* hodnocení typu RAE.

Pro tento návrh lze kromě nevhodnosti jednoduchých bibliometrických měřítek pro účely mezioborového hodnocení předložit ještě jeden argument. Metodika RVV zatím zcela ignoruje ekonomické zájmy poskytovatelů. Ti budou po zavedení stávající metodiky až na zanedbatelné výjimky odměňovat přesně podle bodového výstupu svých příjemců a maximalizovat tak nejen svůj příjem ale i deformace chování vzniklé díky „binárnímu financování“. To ale není vše. Jedním z mnoha zásadních nedostatků stávajícího systému rozdělování peněz na VaVal je absence srovnání pracovišť daného oboru mezi poskytovateli (např. srovnání kvality ústavů AV s fakultami VŠ daného oboru). Stávající metodika RVV ale toto chybějící srovnání a přerozdělení prostředků nedodá. Každý poskytovatel (AV) bude totiž zase jen srovnávat uvnitř své vlastní sestavy příjemců a to pomocí mezioborově nepřesných bibliometrických opor a může tak snadno podporovat obecně slabé pracoviště, které je ale silné v rámci bibliometrického mezioborového srovnání uvnitř daného poskytovatele a naopak.

Tento problém lze vyřešit tím, že se poskytovatelé budou "prát" o pevně stanovený podíl daného oboru na celkovém rozpočtu RVV *pro každý obor zvlášť*. Mezioborové přerozdělování může provádět jen RVV na základě externích hodnocení typu RAE, ne jednotliví poskytovatelé, kteří "nevidí" velkou část daného oboru v ČR. Je tedy třeba (1) vyloučit poskytovatele z mezi-oborového rozdělování a na pětiletá období stanovit pevně oborové celorepublikové rozpočty, které by RVV měnila na základě externích RAE hodnocení, a (2) vyloučit "binární" výstupy z režimu "automatického" financování a podporovat je jen v rámci pevně stanovených oborových pod-rozpočtů, např. formou soutěží.

Štěpán Jurajda